

TILLSYNSPLAN 2022 - 2026 FÖR RÖKFRIA MILJÖER ENLIGT LAG OM TOBAK OCH LIKNANDE PRODUKTER (2018:2088)

Sammanfattning

Detta är en tillsynsplan för kontroll av rökfria miljöer inom Älvdalens kommun, enligt Lag om tobak och liknande produkter (2018:2088).

Tillsynsplanen omfattar tidsperioden 2022 och framåt och tar upp omfattning och arbetsmetoder för tillsynen av rökfria miljöer och skolgårdar.

I Älvdalens kommun ligger tillsynen av rökfria miljöer och skolgårdar enligt Lag om tobak och liknande produkter (2018:2088) på Myndighetsnämnden och service- och utvecklingsförvaltningen. Det är miljöavdelningen som utför tillsynen.

Tillsynen av rökfria miljöer och skolgårdar kommer att starta under 2022 där högstadium och gymnasium får tillsynsbesök. Det kommer starta med ett informationsutskick till skolornas rektorer, med information om den kommande tillsynen och information vad skolan bör och förväntas uppfylla.

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	2
Älvdalens kommuns möjligheter till tillsyn av rökfria miljöer	2
Områden som kräver tillsyn enligt Lag om tobak och liknande produkter (2018:2088)	3
Arbetsmetoder för tillsyn inom rökfria miljöer och skolgårdar	4
Tillsynsmetod	4
Inspektion	4
Sanktioner	4
Tillsynsintervall	4
Grundskolor årskurs 7-9 samt gymnasieskolor	5
Grundskola F-6 samt förskolor	5
Restauranger	6
Övriga lokaler som berörs av tobakslagen	6
Kollektivtrafiken	6
Vårdinrättningar	6

Bakgrund

För att förvissa sig om att kommunerna uppfyller tobakslagens krav har länsstyrelsen i Dalarnas län begärt in handlingar för att kontrollera hur tillsynsarbetet för rökfria miljöer och skolgårdar bedrivs. 2019 och 2021 fick Myndighetsnämnden ett tillsynsbesök av Länsstyrelsen Dalarna som kontrollerade nämndens tillsynsområde. Länsstyrelsen fann att Myndighetsnämnden behöver förbättra sitt arbete gällande tillsyn av rökfria skolgårdar.

Älvdalens kommuns möjligheter till tillsyn av rökfria miljöer

Kommunen kan enligt lag inte ta ut tillsynsavgifter för tillsynen av rökfria miljöer. Tillsynen måste därför finansieras med skattemedel.

Tobaksrökning har identifierats som en riskfaktor för minst 28 sjukdomar, som till exempel lungcancer och andra cancersjukdomar, hjärt- och kärlsjukdomar och infektioner i andningsorganen såsom kol med mera. Med detta som bakgrund beräknades tobaksrökningen i Sverige år 2010, kosta befolkningen omkring 191 000 friska levnadsår¹.

Under 2019 avled 3 556 invånare i befolkningen i åldern 15 år och äldre i lungcancer i Sverige, vilket motsvarar 42 dödsfall per 100 000 invånare. Cancer är den nästa vanligaste dödsorsaken, efter hjärt- och kärlsjukdomar i både världen och Sverige. År 2019 orsakade tumörer drygt 27 % av alla dödsfall i Sverige².

Det är betydligt fler som insjuknar än som dör i cancer och rökning är den största orsaken till lungcancer även om andra faktorer kan spela in³.

Rökningen minskar bland de unga men snusningen ökar. År 2021 var andelen elever i årskurs 9 som använde tobak 15 %. I gymnasiet årskurs 2 var det en högre andel pojkar än flickor som använde tobak (33 respektive 28 %) ⁴.

Älvdalens kommuns huvudfokus kommer därför att läggas på tillsynen av skolor från årskurs 7-9 samt gymnasiet, med förhoppning att kunna bidra till en minskning av rökning på högstadium och gymnasium. För de lägre årskurserna i grundskolan och förskolan kommer tillsynen vara mer begränsad. För övriga rökfria miljöer sker tillsyn vid behov.

Om det är möjligt att förhindra grundskoleelever eller gymnasister att börja röka kan det minska sjukdomar och mycket lidande samt stora kostnader i samhället.

För övriga rökfria miljöer inom den äldre tobakslagen bedömer kommunen problemen som mindre. Dessa lokaler berör i huvudsak besökande. Anställda i dessa miljöer omfattas även av arbetsmiljölagstiftningen⁵. I huvuddelen av dessa miljöer finns oftast redan idag väl inarbetad policy⁶ - för att bibehålla dessa lokaler rökfria. Gällande de nya rökfria miljöerna som kom i och med den nya lagen⁷, är det inte känt hur stort problem rökningen är eller kommer bli på dessa områden.

¹ CAN, <https://www.can.se/fakta/tobak>

² Folkhälsomyndigheten, [Dödlighet i lungcancer — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

³ Socialstyrelsen, [Statistik om nyupptäckta cancerfall 2019 \(socialstyrelsen.se\)](#)

⁴ Folkhälsomyndigheten, [Ungas bruk av tobaks- och nikotinprodukter — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

⁵ Lag om tobak och liknande produkter 6 kap 10 § (2018:2088)

⁶ Riktlinjer rökfri arbetstid och alkohol-, drog- och tobakspolicy

⁷ Lag om tobak och liknande produkter (2018:2088), 6 kap 2 §

Områden som kräver tillsyn enligt Lag om tobak och liknande produkter (2018:2088)

Förbud för rökning gäller enligt Lag om tobak och liknande produkter i vissa lokaler och utrymmen samt på vissa ställen utomhus. Det gäller t ex på skolor, skolgårdar, kollektivtrafikens områden, sjukvårdslokaler, restauranger och uteserveringar, platser för idrottsutövning, lekplatser och entréer. En viss andel av hotellrum måste också vara rökfria. Det finns även vissa undantag som tillåter rökning i delar av lokaler och restauranger.

Enligt Lag om tobak och liknande produkter (2018:2088) 6 kap 2-3 §§ är rökning förbjuden på följande lokaler:

1. *I lokaler avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem,*
2. *I lokaler som är avsedda för hälso- och sjukvård,*
3. *I lokaler som är avsedda för gemensamt bruk i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård,*
4. *På färdmedel i inrikes kollektivtrafik eller i lokaler eller andra utrymmen som är avsedda att användas av den som reser med sådana färdmedel och på motsvarande områden utomhus,*
5. *I restauranger och andra serveringsställen,*
6. *I andra lokaler än sådana som avses i 1-5 när en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning som avses i 2 kap 1-3 §§ ordningslagen (1993:1617) anordnas och i lokaler som är avsedda att användas av den som deltar i sammankomsten eller tillställningen,*
7. *I andra lokaler än sådana som avses i 1-6 om allmänheten har tillträde till lokalerna,*
8. *På inhägnade platser utomhus huvudsakligen avsedda för idrottssammanhang,*
9. *På lekplatser som allmänheten har tillträde till och*
10. *Vid entréer till sådana lokaler och andra utrymmen som avses i 1-7 som allmänheten har tillträde till*

3 § I hotell och andra inrättningar där tillfällig bostad yrkesmässigt upplåts, ska i ett visst antal av de rum eller liknande som upplåts rökning vara förbjuden. I fråga om sovkupeéer och andra utrymmen som upplåts för tillfällig bostad på färdmedel i inrikes kollektivtrafik gäller istället 2 § 4.

6 kap 8 § Tobakslagen innebär att de är den som äger eller på annan grund förfogar över en lokal, ett annat utrymme eller ett område utomhus som omfattas av rökfria miljöer som är ansvarig för att reglerna om rökfria miljöer följs. För områden i 2 § p 10 ansvarar ägare eller den som disponerar över lokalen eller utrymmet innanför entrén.

Ansvarig enligt 6 kap 8 § ska genom skyltning tydligt informera om rökförbudet och vid behov ingripa med information och tillsägelser. Om någon trots tillsägelse ändå röker där det inte är tillåtet får denne avvisas.

Arbetsmetoder för tillsyn inom rökfria miljöer och skolgårdar

Tillsynsmetod

Tillsynen av rökfria miljöer kommer att ske genom både anmälda och oanmälda tillsynsbesök. De kan vara planerade tillsynsbesök enligt tillsynsplanen eller initierade av ett klagomål.

Vid avvikelser kommer en uppföljande inspektion att genomföras. Beroende på avvikelserns art kan även andra åtgärder förekomma.

Information kommer spridas genom Älvdalens kommuns hemsida samt i vissa fall informationsbrev direkt till berörda.

Inspektion

Inspektion på skolor genomförs enligt specifik checklista⁸ - dels för skolgårdar och dels för offentliga lokaler.

Gällande alla tillsynsbesök skrivs en tillsynsrapport med inspektionens observationer som delges verksamhetsutövaren efter genomförd inspektion. I tillsynsrapporten framgår vilka eventuella brister som framkommit. Verksamhetsutövaren har möjlighet att komma med synpunkter, tagna åtgärder med mera och därmed skrivs eventuellt föreläggande eller förbud. Vid brister följs detta upp.

Sanktioner

Kommunen har rätt att meddela föreläggande, förbud och varning⁹. Kommunen har rätt att få tillträde till lokaler och att få de upplysningar, handlingar med mera som behövs för tillsynen¹⁰.

Tillsynsintervall

Älvdalens kommun uppskattar att det totala behovet av tillsyn, kontroll, stödande verksamhet (information) är på 150 timmar per år.

Objekt:	2022	2023	2024	2025	2026
Grundskola åk 7-9, gymnasiet	X	X	X	X	X
Förskola, åk 1-6			X		
Övriga lokaler: restauranger, butiker, bygdegårdar (vid behov)				X	
Övriga lokaler: hotell, kollektivtrafik, vårdinrättningar, lekparkar (vid behov)					X

⁸ Bilaga 2 och 3

⁹ Lag om tobak och liknande produkter 7 kap, 9 § (2018:2088)

¹⁰ Lag om tobak och liknande produkter 7 kap, 17-18 §§ (2018:2088)

Skolområde

Tillsynen av skolområden kommer förutom ovan tillsynsintervall även ske delvis integrerat med ordinarie hälsoskyddstillsyn. Om man vid tillsyn finner tecken på rökning startas därefter ett nytt ärende. Det kan även startas vid klagomål.

Restauranger och butiker

Tillsynen av rökfria miljöer vid restauranger och butiker kommer till stor del att ske integrerat med tillsynen av servering- och tobakstillstånd eller vid klagomål.

Övrigt

Tillsynen av övriga rökfria miljöer kommer även att ske med stickprovskontroller för att utröna eventuellt tillsynsbehov inom olika verksamheter. Detta blir ett bra hjälpmedel för att klarlägga vilka problem som finns/kommer finnas i de rökfria miljöerna som började gälla i och med den nya lagen. Upptäcks mer utbredda områden inom en viss ”verksamhetstyp” kan tillsynen behöva intensifieras under en period.

Grundskolor årskurs 7-9 samt gymnasieskolor

Under 2022 startar en riktad kampanj att genomföra tillsynsbesök på alla grundskolor 7-9 och alla gymnasium i kommunen.

Huvudfokus blir på information och granskning av skolornas förebyggande arbete samt rökning på skolområdet och dess närområde, då det är viktigt att fånga upp eventuell rökning samt vilka åtgärder skolan har mot detta.

Det kommer att ske med ett informationsblad till respektive skolas rektor med uppgifter om den kommande tillsynen och vad skolan bör förväntas uppfylla.

Utskicket kommer följas upp av ett tillsynsbesök senare under året för att kontrollera om rökning har skett och i vissa fall kontrollera om de uppfyllt ett eventuellt föreläggande.

Vid tillsynsbesöket tar skolans förebyggande tobaksarbete upp, om de har en rök- eller tobakspolicy, skyltning och samtal om vad som sker när eleverna ertappas med att röka.

Älvdalens kommun bedömer det lämpligt att genomföra denna tillsyn varje år.

Grundskola F-6 samt förskolor

Projektet kommer att starta under 2024 med informationsutskick till förskolor samt grundskolor årskurs 1-6.

Därefter genomförs enklare tillsynsbesök på samtliga objekt inom kommunen. Syftet med tillsynen är att kartlägga om rökförbudet inte uppfylls.

Grundskolor med årskurserna 1-9 kommer till viss del att ingå i tillsynen för grundskolor årskurs 7-9. Där en mer omfattande tillsyn genomförs.

Det bedöms som lämpligt att genomföra tillsyn var 3:e år på förskolor samt grundskolor årskurs 1-6.

Innan tillsynen påbörjas 2026 kommer informationsblad att skickas ut till berörda parter om att kommunen planerar genomföra tillsyn under året.

Restauranger och butiker

Tillsyn kommer till stor del ske i samband med övrig tillsyn (serveringstillstånd). Idag upplevs det inte av kommunens alkoholhandläggare att det finns några problem med rökning vid restauranger, varför denna tillsyn inte bedöms som prioriterad.

Övriga lokaler som berörs av tobakslagen

Övriga lokaler som berörs av lag om tobak och liknande produkter kap 6 2 § om rökfria miljöer kommer att integreras med den befintliga tillsynen som idag bedrivs i dessa lokaler.

Om det kommer att beröra lokaler där idag ingen tillsyn bedrivs, bedöms behovet av tillsyn som begränsat och tidigast 2026 kommer någon enklare kampanj att genomdrivas (om behov finns) för att undersöka om lagen om tobak och övriga produkters kap 6 2 § om rökfria miljöer uppfylls i dessa lokaler.

Kollektivtrafiken

Samlad kampanj kommer att ske tidigast 2026 genom tillsynsbesök. Vid tillsynen kommer skyltning och spår av eventuell rökning kontrolleras. Vidare kommer en diskussion att göras om det brukar finnas problem med rökning och vad som då görs, och om det finns en handlingsplan eller egenkontrollprogram.

Vårdinrättningar

Samlad kampanj tidigast 2026. Kontroll av skyltning, egenkontrollprogram och spår av eventuell rökning. Samt diskussion om de brukar finnas problem med rökning och vad som då görs.

Bilagor:

1. Tillsynsobjekt rökfria miljöer
2. Checklista rökfria miljöer – skolgårdar
3. Checklista rökfria miljöer – offentliga lokaler